

VALENȚELE SPIRITUALE ALE POCĂINȚEI ȘI MĂRTURISIRII

De pr. lect. dr. Vasile ITINEANȚ

Abstract. The Sacrament of Confession the sins fulfills a vital role in living and Orthodox spirituality. It is the sacrament through which the Christian relationship with God is restored, after it was interrupted by the sin of disobedience. Confession is the Sacrament in which, following the forgiveness of sins confessed, is harmonizing our relations with God, with others and with ourselves. Repentance leads from a painful and tragic monologue with himself in dialogue with the living God. Through repentance, self-condemnation and humility, spiritual experiences emotions changed. Sacrament of Confession has a variety of meanings depending on the overall context of the liturgical life of the Church, and the personal context of each believer.

Keywords: sacrament, confessed, humility, disobedience

Mărturisirea păcatelor îndeplinește un rol vital în trăirea și în spiritualitatea ortodoxă, restabilind legătura creștinului cu Dumnezeu, întreruptă prin păcatul neascultării și reînnoind haina luminoasă a Botezului, întinată prin păcate. Viața creștinului nu se poate concepe fără spovedanie, dacă avem în vedere că toți păcătuim, conform celor spuse de Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan: *„Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi. Dacă mărturisim păcatele noastre, el este credincios și drept ca să ne ierte păcatele și să ne curățească pe noi de toată nedreptatea”* (I Ioan 1, 9-10).

Spovedania este Taina în care, în urma iertării păcatelor mărturisite se armonizează din nou relațiile noastre cu Dumnezeu, cu semenii și cu noi înșine. Dumnezeu a creat lumea într-o stare de normalitate, prin faptul că toate se susțin în natură pentru supraviețuire, într-o conexiune armonioasă. El a oferit omului o stare de normalitate, de sănătate, precum și repere ce permit acestuia să se mențină în această stare de echilibru. Greșelile față de Providența Divină alcătuiesc caracterul bolnav sau dezechilibrat al omului, conduc în timp, la formarea deprinderilor negative. Mărturisirea păcatelor este rezultatul convingerii existenței lor reale în viața noastră și a conștientizării pervertirii modului nostru de gândire și faptuire, sub influența lor. Pocăința înseamnă mai multă exigență cu noi înșine și mai multă îngăduință cu alții, așa cum învăța Sfântul Ioan Gură de Aur: *„Aceasta este*

pricina tuturor relelor, că iscodim cu multă luare-aminte păcatele altora, iar pe cele ale noastre le trecem cu multă nepăsare”¹.

Spovedania nu este un sfârșit, ci un început de viață nouă. Pocăința („metanoia”) înseamnă „schimbarea minții”, a modului de viață și al felului de a simți, în colaborare strânsă cu harul lui Dumnezeu. Să nu confundăm pocăința cu regretele obișnuite, cu remușcarea, vinovația, rușinea sau muștrarea de cuget. Toate acestea sunt oportune și necesare în măsura în care ne conduc spre noi moduri de a percepe realitatea și de a o reflecta. Pentru a-și atinge scopul duhovnicesc, spovedania trebuie să fie expresia durerii sufletești, a regretului pentru trecutul nostru tenebros. Cuviosul Teognost mărturisește: „*Nu vom fi pedepsiți și osândiți în veacul ce va să vie pentru că am păcătuit, odată ce am primit o fire nestatornică și schimbăcioasă, ci fiindcă păcătuind, nu ne-am întors de la calea cea rea spre Domnul, după ce am primit putere și vreme pentru pocăință...*”²

Nu trebuie omisă relația ce există între Botez și Mărturisire. Botezul este naștere la viața în Hristos, este înnoirea omului după chipul Ziditorului, iar această înnoire se produce în urma iertării păcatului strămoșesc și a tuturor păcatelor săvârșite până la Botez. Păcatele săvârșite după Botez, se iartă prin Taina Mărturisirii, de aceea Spovedania apare ca Taină ce reînnoiește sau renaște. Sfântul Isac Sirul constată că pocăința este: „*părăsirea celor de mai înainte și întristarea pentru ele*”³ și o așează ca început, ca primă treaptă în procesul de creștere duhovnicească, fiind urmată de curăție, ca treaptă de mijloc și desăvârșire. Taina Spovedaniei posedă o multitudine de valențe în funcție de contextul general al vieții liturgice a Bisericii, dar și de cel personal al fiecărui credincios.

Admiterea cinstită și sinceră a imperfecțiunii noastre și a perfecțiunii lui Dumnezeu nu determină sentimente de vinovație, ci de recunoștință. Mărturisirea și rugăciunea sunt mijloace și circumstanțe pe care ni le oferă Biserica pentru a birui păcatul și moartea. Sesizarea alienării noastre de Dumnezeu, de noi înșine și de aproapele nostru determină dorința de a renunța la păcat. Acesta este momentul în care trebuie să ne îndreptăm spre pocăința și mărturisire. Sf. Simeon Metafrastul se întreba: „*Să credem oare că mărturisirea este lucru mai mare și de mai multă cinste decât dumnezeiasca Împărtășanie? Firește, nu, în ceea ce privește darul primit.*”

¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Să nu dăm în vileag păcatele fraților noștri și să nu-i blestemăm pe dușmani. Despre desfătarea celor viitoare*, trad. Pr. D. Fecioru, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 2008, p. 44.

² Cuviosul Teognost, *Despre făptuire, contemplație și preoție*, trad. de D. Stăniloae, Filocalia, 4, ediția a II –a, Ed. Harisma, București, 1994, p. 284

³ Sfântul Isaac Sirul, *Cuvânt despre sfintele nevoințe*, Filocalia, 10, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1981, p. 392

*Prin cea dintâi primim iertarea, prin cea din urmă pe Însăși Iertătorul, pe Hristos Domnul. Dar dacă ne gândim la faptul că accesul la Hristos euharistic nu se dobândește decât numai după iertarea dată în scaunul mărturisirii, atunci nu există lucru mai mare și mai de cinste ca mărturisirea*⁴.

Biserica are rolul cel mai important în cadrul societății actuale, prezența ei trebuind să fie cât mai vizibilă, acesta realizându-se mai ales prin Taina Sfintei Spovedanii. Secularizarea progresivă a societății creștine a avut un rol esențial în denaturarea slujirii pastorale și a conținutului central al spovedaniei. Noțiunile creștine fundamentale de păcat și pocăință, împăcare cu Dumnezeu și înnoirea vieții par a fi devenit neinteresante. Dacă acești termeni mai sunt încă folosiți, înțelesul lor este cu siguranță diferit de cel pe care întreaga credință creștină ar trebui să se fundamenteze. În timpurile noastre, Taina Pocăinței a devenit greu de înțeles de către unii, chiar dacă ne este cunoscut tuturor că spovedania are ca țel curățirea conștiinței păcăto-sului care se căiește.

Omul, creat de Dumnezeu după chipul și asemănarea Sa (Facerea 1, 26-27), a căzut din starea de desăvârșire originală prin păcat, ajungând sub robia morții. *„Esența căderii în păcat este întotdeauna aceeași: cineva vrea să devină bun prin el însuși; cineva vrea să devină desăvârșit prin el însuși; cineva vrea să devină Dumnezeu prin el însuși... Esența păcatului așadar, păcatul total, constă în această iluzie de înfumurare”*⁵. Spovedania, dintotdeauna, a fost recunoscută ca o lucrare sfântă, tainică și harică, Taină în care, prin dezlegarea văzută a păcatelor, dată de preoți penitenților, se dă acestora în mod nevăzut aceeași dezlegare de la Însuși Domnul nostru Iisus Hristos. Ca o condiție esențială din partea penitenților pentru dezlegarea păcatelor, totdeauna s-a considerat sincera și deplina lor căință, pentru care s-au dezlegat și cele mai grele păcate și fără de care nu s-au iertat nici cele mai ușoare.

Terapia nu este o problemă psihologică sau morală, ci una ontologică. Scopul terapiei nu este acela de a oferi numai tămăduire pentru simptomele de boală ale oamenilor, ci acela de a asigura renașterea lor, prin transferul din spațiul iubirii de sine, în care se nasc patimile, în spațiul dragostei frățești, acolo unde se găsește adevărata terapie prin iubire.⁶ Metodele terapeutice ale Bisericii sunt: postul, rugăciunea, spovedania, împărtășania, răbdarea, milostenia în relațiile cu aproapele, împlinirea poruncilor. Medicina,

⁴ Sfântul Simeon Metafrastul, *Parafrază la Macarie Egipteanul*, trad. de Pr. D. Stăniloae Filocalia, 5, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1976, p. 367

⁵ I. Popovici, *Omul și Dumnezeu - Om*, Ed. Deisis, Sibiu, 1997, p. 162.

⁶ T. Mada, „Boală și terapie în teologia ortodoxă” „Altarul Banatului”, nr. 7-9, 2012, p.31.

deasemenea a identificat influența pozitivă a rugăciunii asupra stării fiziologice a persoanei.

Scopul pocăinței urmărește repunerea omului în starea harică de dinainte de căderea paradisiacă, adică transformarea din omul cel vechi în unul nou, după cum zice și Iezechiel „și voi da lor inimă nouă și duh nou” (36, 26). Teolipt al Filadelfiei mărturisea: „precum când apare lumina, întunericul se împrășteie, așa lumina mărturisirii șterge gândurile patimilor, fiind și ele întuneric”.⁷ Părintele Dumitru Stăniloae, traducătorul Cuvântului despre ostenele vieții călugărești, comenta: „Mărturisind gândurile rele, le ținutăm la stălp și le luăm puterea, căci le facem de rușine, cum ne facem pe noi înșine dacă le-am da sălaş în noi mai departe. De aceea, prin mărturisire, ne detașăm de ele. Lumina în care sunt puse prin mărturisire, le arată în urăciunea lor și le ia puterea ispititoare. A le ține în noi, înseamnă a ne ascunde într-un întuneric; a le mărturisi, înseamnă a voi să fim deschiși și a nu mai ocroti în noi gânduri pe care, din rușine, le ținem ascunse”.⁸

Creat după chipul lui Dumnezeu, sănătatea spirituală a omului se menține păstrând legătura cu acest chip, adică cu Hristos. Puterile sufletului, când activează conform firii, sunt sănătoase. Toate cele zidite de Dumnezeu au început și sfârșit. Totuși, Dumnezeu a dorit să zidească și să facă sufletul nemuritor. Astfel, sufletul este nemuritor prin har. Prin urmare, nu putem concepe ca sufletul să fie și sănătos, și independent de Dumnezeu.

Psalmul 50 a fost însoțitorul tăcut al tuturor păcătoșilor convertiți, a fost biografia secretă a sufletelor sensibile, a fost oglinda conștiinței vii a omului îndurerat de propria mizerie, a fost capul de acuzare împotriva oricărei forme de ipocrizie.

Pocăința ne conduce de la un dureros și tragic monolog cu sinele, la dialogul cu Dumnezeu Cel Viu. Prin pocăință, osândire de sine și smerenie, preschimbăm emoțiile în experiențe duhovnicești. Cu cât mai bolnav emoțional este cineva, cu atât mai mult vedește moartea și întunecarea minții sale. Și cu cât mai mult sunt preschimbate emoțiile omului, cu atât mai luminată îi este mintea. El se află pe treapta luminării. Numai adevărata și deplina pocăință poate curăți toate stările sufletești, făcându-le duhovnicești. Și, firește, duhovnicul este cel care ne ajută la aceasta; el este răspunzător de discernerea și tămăduirea acelei stări. Astfel, ajutați și de îndrumătorul nostru duhovnicesc, mintea ni se tămăduiește; este adusă de la mișcarea potrivnică firii la mișcarea după fire, ba chiar la cea mai

⁷ Teolipt, Mitropolitul Filadelfiei, Cuvânt despre ostenele călugărești, trad. de D. Stăniloae, Filocalia, 7, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1977, p. 65

⁸ *ibidem*, p. 66

presus de fire. Atunci mintea este luminată și unită cu Dumnezeu și tămăduită de închipuiri și emoții.⁹

Perioada Triodului are un caracter penitențial pronunțat. De asemenea, unele Laude mici precum Pavcernița dar mai ales Miezonopectica, care are caracter și simbolism eshatologic, unde gândul întâlnirii cu Hristos, Care revine pentru a judeca lumea, redeșteaptă sentimentul pocăinței. În Sfânta Liturghie, se cere „*răspuns bun la înfricoșata judecată a lui Hristos*”.

Îzbăvirea de păcat nu este ceva ce omul poate obține singur, la fel și conștiința stării greșite în care se află. Însă exercițiul făcut în biserică, atunci când suntem în prezența lui Dumnezeu este ceva ce ne face să înțelegem că nu suntem singuri și că această dispoziție de a fi iertați și de-a ierta este ceva ce trebuie exersat în fiecare zi a vieții. În plus, penitența în fața lui Dumnezeu va ajunge astfel să fie o ușurare de povara vinovăției, nu o povară în sine. În al treilea rând, mărturisirea păcatelor aduce înnoire.

Mărturisirea este și un mijloc de creștere duhovnicească. Pocăința este dorința arzătoare de eliberare de omul cel vechi și îmbrăcare în cel nou. Concretizată în mărturisirea păcatelor, ea aduce folos sufletească: „*Nimic nu pricinuieste ștergerea greșalelor ca pocăința și tăierea răului; nici sporirea mai grabnică a sufletului ca tăierea voilor și cugetărilor proprii*”¹⁰, observa Sf. Petru Damaschinul.

Motivele pentru care oamenii vin la spovedanie sunt diverse. Unii își caută liniștea sufletească, alții vor să-și stingă văpaia, alții ca etapă premergătoare primirii Sfintei Împărtășanii. În sfârșit, unii vin la spovedanie pentru a se împăca cu Dumnezeu, cu propria lor conștiință, cu aproapele, pentru a termina cu trecutul și a începe o nouă viață. Mărturisirea păcatelor este în realitate etapa ultimă a unui lung proces de introspecție, de cercetare de sine, de strângere a puterii de a se recunoaște vinovat, de găsire a curajului necesar rostirii păcatelor în fața preotului. Este poate lucrarea cea mai grea în terapeutică creștină, lucrare extinsă în timp și adâncime sufletească, prin care omul se conduce pe sine la întâlnirea cu Dumnezeu.

Ștergerea păcatelor face să se rupă legătura dintre cauza și efectul bolii sufletului, se desfac nodurile pe care omul le are în inima și nu le mai poate dezlega singur, se recapătă harul vindecării și puterea Duhului Sfânt. După Efrem Sirul, pocăința este un leac minunat care aduce sănătate, mângâiere și liniște. Harul pocăinței mângâie durerea sufletului și călăuzește spre mântuire. Sfântul Ioan Gură de Aur mărturisește: „*Sunt două lucruri: păcatul și pocăința; pocăința este leacul... în păcat puroi, în păcat ocară, în*

⁹ V. Hieroteos, *Boala și tămăduirea sufletului în tradiția ortodoxă*, Ed. Sofia, București, 1993 p. 11

¹⁰ P. Damaschinul, *Învățăături duhovnicești*, trad. de D. Stăniloae, Filocalia, 5, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1976, p. 80

păcat răs; în pocăință încredere, în pocăință libertate, în pocăință curățire de păcat".¹¹

Un efect important al mărturisirii păcatelor îl reprezintă ușurarea sufletească a creștinului care a primit dezlegarea de păcate. Acesta se simte mai aproape de Dumnezeu și de oamenii cel înconjoară. De acum simțindu-se mai liniștit are mai multă tărie să pășească pe drumul virtuților. Nu există nici un alt mijloc, în afara spovedaniei frecvente, prin care să obținem curăția sufletului.

Spovedania este un nou început. Păcatele mărturisite sunt iertate de Dumnezeu, dar rănilile pe care le-au cauzat sufletului rămân în suflet. Ele trebuie vindecate prin rugăciune și canon, dar și printr-o prezență ritmică și atentă la scaunul de spovedanie, pentru a eradica rădăcinile și prilejurile de păcatuire. A trata păcatul fără a lua în considerare izvorul lui, este echivalent cu a trata efectele, fără a înlătura cauza bolii.

Taina Sfintei Mărturisirii este un moment pregătitor și hotărâtor în vederea împărtășirii reale cu Hristos pentru vindecarea bolilor sufletești și trupești, pentru întărirea și sporirea în virtute, pentru curățirea păcatelor, și moștenirea vieții veșnice, cum învață Didahia: *"Când vă adunați în duminica Domnului, frângeți pâinea și mulțumiți, după ce mai întâi v-ați mărturisit păcatele voastre, ca jertfa voastră să fie curată. Tot cel care este certat cu aproapele său să nu vină împreună cu voi până nu se împacă, pentru ca să nu se pângărească jertfa voastră"*¹². Spovedania, prin înseși natura ei, ne ajută să dobândim treptat o curăție tot mai desăvârșită a inimii, principala dispoziție necesară primirii darului desăvârșit al iubirii dumnezeiești.

¹¹ N. Balcă, *Etapele psihologice ale Mărturisirii*, Studii Teologice, 1995, nr. 1-2, p.29.

¹² Didahia (*Învățătură a celor doisprezece apostoli*), în *Scrierile Părinților Apostolici*, trad. Pr. D. Fecioru, col. PSB, I, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1979, pp. 30, 31.